

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Etymologia i rozwój semantyczny leksemu ciec

Author: Dorota Hamerlok

Citation style: Hamerlok Dorota. (2019). Etymologia i rozwój semantyczny leksemu ciec. W: W. Wilczek (red.), "Bogactwo polszczyzny w świetle jej historii. T. 7" (S. 15-27). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Etymologia i rozwój semantyczny leksemu *ciec*

DOROTA HAMERLOK
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Jacek Perlin w swoim artykule pt. *Metodologie etymologii* zwrócił uwagę na hipotetyczny charakter badań etymologii, a swój artykuł zakończył stwierdzeniem, że „jest jeszcze sporo wyrazów o etymologii niejasnej, w których jest pewna szansa znalezienia bardziej niż dotąd przekonujących eksplikacji, jednak ogrom badań i wysiłek do tego potrzebny jest niewspółmierny do efektu, którym może być jedynie drobny artykuł przyczynkarski”. Jako powód takiego stanu rzeczy autor podaje brak niezbadanych starych tekstów, które mogłyby rzucić nowe światło na dotychczasowe wyniki badań (Perlin, 2010: 115). Mimo to badania etymologii bardzo często stanowią punkt wyjścia dla analiz dotyczących rozwoju semantycznego wyrazów, wszak niejednokrotnie zrozumienie pierwotnego znaczenia słowa pozwala na uchwycenie znaczeń późniejszych.

Sama także uznałam wyniki analiz wyekscerpowanego na potrzeby niniejszego artykułu materiału za uzupełniające się, dlatego tematem stały się etymologia i rozwój semantyczny czasownika *ciec*. Badam wyraz *ciec* nie tylko na gruncie języka polskiego, ale także w innych językach należących do rodziny języków indoeuropejskich, mianowicie: w językach słowiańskich (polski, czeski, rosyjski), w językach germańskich (angielski i niemiecki) oraz w językach romańskich (francuski i włoski). Bazę materiałową moich rozważań stanowią głównie słowniki etymologiczne

wymienionych języków oraz wybrane słowniki języka polskiego¹ prezentujące materiał z różnych etapów jego rozwoju. Przytaczam także odpowiedniki interesującego mnie leksemu w grece, łacinie, sanskrycie i języku litewskim. Antoine Meillet zwraca bowiem uwagę na ważkość języka litewskiego w rekonstruowaniu języka praindoeuropejskiego, gdyż (choć zabytki piśmiennictwa języka litewskiego pochodzą dopiero z XVI wieku) jego forma od czasu powstania uległa nielicznym zmianom, a niektóre formy wyrazowe odpowiadają formom wedyjskim i homeryckim², które jako jedne z najstarszych form poświadczonych, stanowią podstawę badań nad językiem praindoeuropejskim (Meillet, 1919: 39). W przypadku tych języków istotna jest dla mnie forma badanych wyrazów, a w swoich analizach posiłkuję się metodą historyczno-porównawczą.

Wyraz *ciec* pochodzi od praindoeuropejskiego rdzenia **tek^{u-}*, co poświadczają słowniki etymologiczne języka polskiego i języków słowiańskich: SEJR, SEJC. Rdzeń pie. *tek^{u-}* oznaczał 'ciec' (SBo). Podlegał on apofonii praindoeuropejskiej, w wyniku której na etapie prasłowiańskim występowała oboczność: **tek-* : **tok-*, która umożliwiła powstanie na gruncie polskim dwóch czasowników: *ciec* (psł. **tekti*) i *toczyć* (psł. **tokiti*). W swoim artykule skupię się tylko na pierwszym z nich.

Czasownik *ciec* był i jest podstawą licznych derywatów. Wokół tegoż czasownika zbudowane jest gniazdo słowotwórcze³, które w ciągu wieków ulegało licznym zmianom. Liczba leksemów derywowanych od czasownika *ciec* była liczna np. w XVI wieku⁴ i choć liczba tychże derywatów obecnie się zmniejszyła, to gniazdo słowotwórcze czasownika *ciec* (biorąc pod uwagę duży zasięg czasownika *płynąć*) nadal jest gniazdem niemałym.

¹ Wykaz słowników wraz z ich skrótami zamieszczam w *Źródłach* na końcu artykułu.

² Np. lit. *ėsti* 'jest' = skr. *ąsti*.

³ Por. Skarżyński M., red., 2004: *Słownik gniazd słowotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego*. T. 3: *Gniazda odczasownikowe*. Kraków.

⁴ Por. SXVI.

Jednym z zadań, które sobie postawiłam, było odnalezienie kontynuantów rdzenia **tek^u-* na gruncie języków współczesnych. W językach słowiańskich dawny rdzeń jest kontynuowany (po zmianach fonetycznych), podobnie w języku litewskim, co poświadcza poniższe zestawienie:

- język polski: *ciec*;
- język czeski: *téci*;
- język rosyjski: *течь*;
- język litewski: *tekėti*.

Należy pamiętać, że m.in. język litewski wraz z językami słowiańskimi wchodził w skład wspólnoty bałtosłowiańskiej, co jest jednym z powodów licznych podobieństw pomiędzy wymienionymi językami (Klemensiewicz, 2009: 16).

Nie udało mi się odnaleźć kontynuantów rdzenia **tek^u-* w analizowanych przeze mnie językach germańskich i językach romańskich. Za dowód na istnienie tego rdzenia w języku praindoeuropejskim można jednak uznać fakt, że rdzeń **tek^u-* (po zmianach fonetycznych) zaobserwować można w następujących językach:

- sanskryt: *tak-* (*takti*);
- awestyjski: *taczaiti*;
- hindi: *takti* (SBa, SBo).

Badając formy obcojęzyczne, zauważyłam jeszcze jedną zależność, która wydała mi się istotna dla moich analiz. We wszystkich grupach języków współczesnych kontynuowany jest inny rdzeń praindoeuropejski: **pleu-*, który znaczył 'ciec, płynąć' (Meillet, 1919: 63). Zatem semantycznie był to rdzeń bliski (niemal synonimiczny) rdzeniowi **tek^u-*, która to zależność zachowała się w dużym stopniu do dziś w polszczyźnie. Poniżej zestawiam formy kontynuujące rdzeń **pleu-*:

- język polski: *płynąć/pływać*;
- język czeski: *plynout/plavat*;
- język rosyjski: *плыть*;
- język litewski: *plaukti*;
- język angielski: *to flow*;
- język niemiecki: *fließen*;
- język francuski: *fluid* 'płynny';

- język włoski: *fluire* (*flueve*);
- łacina: *fluere*;
- greka: *πλέω*;
- sanskryt: *plu-* (*plavate*).

Na początku artykułu zaznaczyłam, że podczas badania etymologii nie sposób nie wspomnieć o zmianach semantycznych, dlatego w tym miejscu przejdę do opisu ewolucji znaczenia czasownika *ciec*. W tego rodzaju opisie najistotniejsze jest dla mnie odniesienie stanu dawnego do obecnego. Rdzeń pie. **tek^u*, co już wcześniej sygnalizowałam, miał tylko jedno znaczenie: 'ciec' (SBo, SBa), które odnieść należałoby do zjawisk i rzeczy konkretnych, fizycznych, namacalnych. Z czasem znaczenie to rozszerza swój zakres. Na etapie prasłowiańskim pojawiają się dwa następujące znaczenia, odnotowane w słownikach etymologicznych języka polskiego:

1. SBo: **tekti* 'płynąć, ciec';
2. SBa: **tekti* 'przemieszczać się szybko, bieć (o ludziach, zwierzętach, słońcu, wodzie, czasie)'.

Znaczenie przytoczone przez Wiesława Borysia jest takie samo, jak znaczenie rdzenia pie. **pleu-* według A. Meilleta (1919: 63). Na uwagę zasługuje fakt, że w SBa czasownik *ciec* odnoszony jest już na etapie prasłowiańskim do rzeczownika abstrakcyjnego. Pojawia się bowiem *czas*. Być może jest to wpływ sanskrytu, w którym znaczeniem słowa *takti* jest 'uciekać (o czasie)' (SBa). Pamiętając o tym, że sanskryt jest jednym z języków, które poświadczają najstarsze formy językowe, można by pokusić się o przypuszczenie, że już w języku praindoeuropejskim czasownik pochodzący od rdzenia pie. **tek^u* mógł odnosić się do rzeczowników abstrakcyjnych.

Zarówno w znaczeniu, które podaje W. Boryś, jak i w znaczeniu przytoczonym przez A. Bańkowskiego można mówić o działaniu pewnej siły odśrodkowej, która powoduje ruch/przemijanie/przemieszczanie się wody, słońca, czasu. Tylko w odniesieniu do zwierząt i ludzi może być mowa o spowodowaniu ruchu przez istotę, która podejmuje decyzję o wykonaniu kroków (tutaj mam na myśli znaczenia, które podaje A. Bańkowski, tj. 'bieć', 'przemieszczać się').

Przechodząc z etapu prasłowiańskiego na grunt języka polskiego, pozwolę sobie wyprowadzić trzy najczęściej powtarzające się w słownikach definicje czasownika *ciec*, które odnotowane są w poniższej formie w USJP:

1. 'płynąć, spływać powoli małymi strużkami, kroplami; sączyć się';
2. 'o naczyniu, dachu itp.: być nieszczelnym, przepuszczać wodę lub jakiś płyn; przeciekać';
3. *środ. łow.*⁵ 'o zwierzynie, zwłaszcza o ptactwie łownym: biec szybko, umykać po cichu na nogach'.

Pierwsze ze znaczeń występuje we wszystkich analizowanych przeze mnie słownikach i kontynuuje znaczenie pie.: 'cieć'. W SXVI, SD, USJP doprecyzowane zostało informacją, że proces ten odbywa się powoli. Znaczenie to odnoszone jest do płynów, a najczęściej jako przykłady pojawiają się: *kwęwa* (SW, SL, SXVI) i *woda* (SL, SXVI). Poza połączeniami z rzeczownikami konkretnymi, czasownik *ciec* w znaczeniu pierwszym łączony jest także z godzinami (SWil), natomiast w SXVI wydzielone w podpunkcie zostało dodatkowe znaczenie 'mijać, upływać', które odnieść można do czasu.

Drugie znaczenie, które wynotowałam, jest nowe w stosunku do znaczenia praindoeuropejskiego i prasłowiańskiego. Pojawia się ono we wszystkich analizowanych przeze mnie słownikach i odnosi się do naczyń i dachu⁶. Z tej krótkiej analizy można wysnuć wniosek, że dwa pierwsze z wydzielonych wcześniej znaczeń są stabilne na gruncie języka polskiego. Co więcej, element 'ciec, płynąć' znaczenia pierwszego kontynuowany jest od czasów języka praindoeuropejskiego. Znaczenie drugie, choć wyprowadzone przez twórców słowników dopiero na gruncie języka polskiego, nie uległo zmianom od czasów staropolskich aż do dnia dzisiejszego.

Ostatnie, trzecie z wydzielonych znaczeń, kontynuuje element znaczenia prasłowiańskiego, które podaje A. Bańkowski: 'bieć'.

⁵ *środowiskowy, łowiecki*

⁶ Por.: USJP, SW, SL, SXVI.

Przy tym znaczeniu zwykle stosowany jest przysłówek *szybko*. Wydaje się to warte odnotowania ze względu na fakt, że jest to antonim przymiotnika *powoli*, który towarzyszył pierwszemu z wyodrębnionych przeze mnie znaczeń. Zatem jeżeli coś cieknie (ciecze), 'płynie', robi to / ulega temu powoli, natomiast jeżeli coś cieknie (ciecze) w znaczeniu 'biegnie', robi to szybko.

Znaczenie trzecie wiązane jest ze zwierzętami i zwykle opatrzone jest kwalifikatorem *łow.*⁷ (USJP, SD), zatem zakres jego zastosowania jest ograniczony. W SWil jako przykład użycia przytoczone jest połączenie: *kuropatwy cieką*, więc (choć znaczenie 'biec' nie jest odnotowane bezpośrednio) z przykładu tego można wnioskować, że takie użycie czasownika *ciec* odnosi się do oddalających/poruszających się biegiem ptaków, co zgadzałoby się z definicjami w USJP oraz SD. W SL pojawia się ciekący ('biegnący') czas. W SW jako przykłady użycia czasownika *ciec* w znaczeniu 'biec' pojawiają się połączenia z rzeczownikami: *wilki, ptaszka, kuropatwa, bekas, drop*, zatem i tu dominują nazwy ptaków. Zakres tego czasownika nie został w słowniku tym ograniczony kwalifikatorem. Autorzy podają dwa dodatkowe znaczenia, z których na uwagę zasługuje znaczenie piąte opatrzone kwalifikatorem *lek.*⁸: 'ciekąca niemoc (rzeżączka)', gdyż wyraz *ciec* w odniesieniu do chorób pojawia się także w SXVI: 'o zjawiskach chorobowych: wydzielać krew, ropę itd.'. W SXVI definicja czasownika *ciec* jest najbardziej rozbudowana i w największym stopniu zróżnicowane są podane zjawiska, do opisu których czasownik ten mógł być w tamtym czasie zastosowany. Znaczenie 'biec' nie pojawia się w SXVI bezpośrednio, niemniej wyrażenia: *bieżeć, iść* znajdują się w grupie synonimów przytoczonych przez twórców słownika.

Na zakończenie tej części artykułu zaznaczę, że obecnie (co poświadczą USJP) wszystkie trzy wyprowadzone wcześniej znaczenia są kontynuowane. Na podstawie zestawienia SD i USJP mogę stwierdzić, że znaczenia te w ciągu ostatnich około pięćdziesięciu lat nie zmieniły się. Nie uległ też zmianie zakres ich użycia.

⁷ łowiecki

⁸ lekarski

W tym miejscu należy wspomnieć o częstym przenośnym używaniu czasownika *ciec* i czasowników od niego derywowanych (np. *czas przecieka przez palce, informacje wyciekły, życie ucieka* itd.). Takie użycie widoczne jest w języku poetyckim, ale nie tylko, co poświadczają przytoczone przeze mnie przykłady, będące metaforami wykorzystywanymi w języku potocznym. Zatrzymam się jednak tylko przy języku poetyckim. Kiedy analizowałam leksem *ciec* w słownikach języka wybranych autorów, przenośne znaczenia pojawiły się tylko w SMic. Podaję je wraz z przykładami ze słownika:

- 'biec, pędzić': *Bóg słońca, co gdy niebios nawiedza sklepienie, Cieką od wozu jego ożywe promienie* (Do Anieli w. 89-90);
- 'przemijać': *Nadzieje próżne – Cieką dni, tygodnie* (Konrad Wallenrod w. 19).

O tym, że czasownik *ciec* był używany w połączeniach z rzeczownikami abstrakcyjnymi w polszczyźnie znacznie wcześniej niż w czasach romantyzmu (choć nie odnalazłam takiego połączenia w SKoch), świadczyć może cytat z *Postylli* Mikołaja Reja (1566), przytoczony w SXVI:

Coż chcesz czynić moj miły człowiecze
Gdyż wiesz żeć czas jako woda ciecze.

Analiza połączeń czasownika *ciec* z rzeczownikami konkretnymi zestawiona z analizą połączeń tego czasownika z rzeczownikami abstrakcyjnymi wydaje mi się bardzo ciekawa i myślę, że można by wyprowadzić z niej interesujące wnioski. Niemniej w tym miejscu nie będę kontynuować tego wątku, gdyż do tego konieczne byłoby zebranie znacznie szerszej bazy materiałowej. Ograniczam się zatem do zasygnalizowania zagadnienia.

Na koniec chciałabym odwołać się do twierdzenia ze słownika etymologicznego A. Bańkowskiego. Autor w artykule hasłowym dotyczącym czasownika *plynąć* przytacza dwa czasowniki łacińskie wraz z ich znaczeniami:

- *natare/navigare* 'przemieszczać się po powierzchni wody – o obiekcie lżejszym od wody';

- *fluere* 'przemieszczać się siłą ciężkości z miejsca wyższego na niższe – o samej wodzie w rzece, o której niewidocznym ruchu wnioskuje się (?) z przemieszczania się przedmiotów unoszących się na jej powierzchni' (SBa).

Drugi czasownik autor uznaje za czasownik o znaczeniu wtórnym, metaforycznym, które rozszerzyło się na wszystkie ciecze, a dalej przedstawia swoją hipotezę:

Jak to jest możliwe, że pol. płynąć jest używane jednocześnie w tych dwu znaczeniach zasadniczo różnych [*fluere, natare/navigare* – dop. D.H.] [...] tego żaden cudzoziemiec zapoznający się z językiem polskim pojąć nie może, a i żaden Polak nie umie wyjaśnić, nie rozumiejąc zgoła dlaczego to dla cudzoziemców tak niepojęte, że ich od razu nie tylko uderza, ale i oburza: jako ewidentny nie tylko symptom słynnego polskiego warcholstwa, ale też kretyństwa, wyrażającego się w niezdolności do odróżnienia właściwości ciała stałego od właściwości cieczy, każącego płynąć i łodzi i rzece, która wszędzie indziej ciecze. Kto nie przestanie śpiewać „płyńcie Wisła, płynię po polskiej krainie”, nie awansuje w oczach świata z małpoluda na człowieka. Tylko małpoludom można wybaczyć domniemanie, że woda w rzece robi to samo, co unoszące się na jej powierzchni listki, słomki i zdechłe kury.

SBa

Jak można zauważyć, według autora cudzoziemcy mają problem ze zrozumieniem faktu, że w języku polskim istnieje właściwie jedno słowo wystarczające do określenia procesu, któremu ulega woda; czynności, którą wykonuje w niej człowiek i działaniu, któremu podlegają jednostki pływające i przedmioty na powierzchni wody. Twierdzenie A. Bańkowskiego wydaje mi się wyjątkowo trafne (choć mam na uwadze to, że jego słownik bywa często krytykowany⁹). Analizując odpowiedniki obcojęzyczne dla polskich leksemów *ciec* i *płynąć* trudno bowiem nie zauważyć zasygnalizowanej przez autora zależności, dlatego pozwoliłam sobie poszukać

⁹ Por. Wojtyła-Świerżowska, 2002.

materiału na poparcie tegoż twierdzenia wśród współczesnych języków indoeuropejskich.

A. Bańkowski stwierdza, że w językach innych niż język polski rzeka ciecze, a łódź płynie. Przytaczam zatem połączenia czasowników *ciec* i *płynąć* z wybranymi rzeczownikami konkretnymi w analizowanych przeze mnie językach indoeuropejskich:

- język polski:
 - *człowiek + płynie*;
 - *statek + płynie*;
 - *rzeka/woda + płynie/ciecze*;
- język czeski:
 - *człowiek/statek + plavat*;
 - *rzeka/woda + téci*;
- język rosyjski:
 - *człowiek/statek + плыть*;
 - *rzeka/woda + течь*;
- język litewski:
 - *człowiek/statek + plaukti*;
 - *ciecz/woda + teketi*.

Pozwolę sobie od razu skomentować przykłady z języków słowiańskich i języka litewskiego. Język czeski, język rosyjski i język litewski potwierdzają słowa A. Bańkowskiego dotyczące połączeń: *ciec + rzeka*; *płynąć + łódź*. W języku polskim natomiast sprawa wygląda inaczej. Każdy z wymienionych rzeczowników (*człowiek*, *statek*, *woda*, *rzeka*) może łączyć się z czasownikiem *płynąć*. Tylko nazwy cieczy (*strumyk*, *woda*, *łzy* – USJP) i naczyń przepuszczających płyn łączą się natomiast z czasownikiem *ciec*. Oprócz tego z czasownikiem *ciec* na gruncie współczesnej polszczyzny wiążą się także, o czym była już mowa, nazwy zwierzyny łownej (w ograniczonym środowisku).

Zestawiam w tym miejscu przykłady z języków germańskich i romańskich:

- język angielski:
 - *człowiek + swim*;
 - *statek + course*;
 - *woda + to flow*;

- język niemiecki:
 - *człowiek* + *schwimmen*;
 - *statek* + *fahren*;
 - *woda* + *fließen*;
- język francuski:
 - *człowiek* + *nager*;
 - *statek* + *naviguer*;
 - *rzeka* + *couler*;
- język włoski:
 - *człowiek* + *nuotare*;
 - *statek* + *andare*;
 - *rzeka/woda* + *scorrere/fluire*.

Tym, co rzuca się w oczy w przytoczonym zestawieniu jest fakt, że w językach germańskich i romańskich liczba odpowiedników polskiego leksemu o znaczeniu 'ciec, płynąć' jest wyższa niż w językach słowiańskich i litewskim. Podane przeze mnie odpowiedniki są tylko wybranymi leksemami. W słownikach języków obcych odpowiedników polskich czasowników *ciec* i *płynąć* jest znacznie więcej. Fakt ten także potwierdza słowa A. Bańkowskiego.

Podsumowując, na podstawie przeprowadzonej analizy można wysnuć następujące wnioski. Rdzeń pie. **tek*^{u-} kontynuowany jest, po zmianach fonetycznych, w językach słowiańskich i języku litewskim, natomiast rdzeń pie. **pleu-*, poza tymi grupami języków, kontynuują także języki germańskie i romańskie, co starałam się zobrazować zebrany materiał.

Udało się także skrótkowo prześledzić ewolucję znaczenia czasownika *ciec*, które rozszerzyło swój zakres na rzeczowniki abstrakcyjne, niemniej pierwotne znaczenie 'ciec, płynąć' zostało zachowane i kontynuowane jest do dziś, co poświadcza USJP.

Starałam się poprzeć twierdzenie A. Bańkowskiego dotyczące połączeń czasowników *płynąć* i *ciec* z rzeczownikami konkretnymi w polszczyźnie i innych językach. Wyekscerpowany przeze mnie materiał (ograniczony do ośmiu języków indoeuropejskich) potwierdził, że tylko na gruncie języka polskiego czasownik *płynąć* jest wystarczający do określenia procesów, którym podlega woda, czynności człowieka i zwierząt w wodzie oraz przedmio-

tów i jednostek pływających/poruszających się po jej powierzchni. Czasownik *płynąć* w języku polskim ma także szerszy zasięg od czasownika *ciec*, co również poświadczył materiał służący zobrazowaniu połączeń między analizowanymi czasownikami i wybranymi rzeczownikami.

Źródła i literatura

Źródła

- Alessio G., Battisti C., 1968: *Dizionario etimologico italiano*. T. 1-5. Florencja.
- Bańkowski A., 2000: *Etymologiczny słownik języka polskiego*. T. 1-2. Warszawa – **SBa**.
- Boryś W., 2008: *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków – **SBo**.
- Doroszewski W., red., 1958-1969: *Słownik języka polskiego*. T. 1-11. Warszawa – **SD**.
- Dubisz S., red., 2006: *Uniwersalny słownik języka polskiego*. Warszawa (wydanie CD) – **USJP**.
- Górski K., Hrabec S., red., 1962-1983: *Słownik języka Adama Mickiewicza*. T. 1-11. Wrocław – **SMic**.
- Karłowicz J., Kryński A., Niedźwiedzki W., red., 1900-1927: *Słownik języka polskiego*. T. 1-8. Warszawa – **SW**.
- Klein E., 1966: *A comprehensive etymological dictionary of the English language*. T. 1-2. Amsterdam-Londyn-Nowy Jork.
- Kluge F., 1999: *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. Berlin-Nowy Jork.
- Koneczna H., Doroszewski W., red., 1965-1973: *Słownik języka Jana Chryzostoma Paska*. T. 1-2. Wrocław-Warszawa-Kraków.
- Kucała M., red., 1994-2012: *Słownik polszczyzny Jana Kochanowskiego*. T. 1-5. Kraków – **SKoch**.
- Linde S.B., 1854-1860: *Słownik języka polskiego*. T. 1-6. Wyd. 2. Lwów – **SL**.
- Mayenowa M.R., red., 1966-2012: *Słownik polszczyzny XVI wieku*. T. 1-36. Wrocław-Warszawa-Kraków – **SXVI**.

- Orgelbrand M., wyd., 1861: *Słownik języka polskiego*. Wilno – SWil.
 Picoche J., 1997: *Dictionnaire etymologique du français*. Paryż.
 Rejzek J., 2001: *Český etymologický slovník*. Leda – SEJC.
 Skarżyński M., red., 2004: *Słownik gniazd słotwórczych współczesnego języka ogólnopolskiego*. T. 3: *Gniazda odczasownikowe*. Kraków.
 Urbańczyk S., red., 1953–2002: *Słownik staropolski*. Wrocław–Warszawa–Kraków.
 Vasmer M., 1986: *Ètimologičeskij slovar' russkogo âzyka: v četyreh tomah*. T. 1–4. Moskwa – SEJR.

Literatura

- Klemensiewicz Z., 2009: *Historia języka polskiego*. Warszawa.
 Meillet A., 1919: *Zarys gramatyki porównawczej języków indoeuropejskich*. Przeł. S.F. Michalski. Warszawa.
 Perlin J., 2010: *Metodologie etymologii*. W: *Metodologia językoznawstwa. Filozoficzne i empiryczne problemy w analizie języka*. Red. P. Stelmaszczyk. Łódź, s. 109–115.
 Wojtyła-Świerzowska M., 2002: A. Bańkowski, *Etymologiczny słownik języka polskiego*. „Język Polski”, nr 5, s. 354–359.

Dorota Hamerlok

The Etymology and Semantic Development of the Lexeme *ciec*

Summary

This article endeavours to describe the semantic development of the verb *ciec* in Polish. In these reflections, an analysis concerning changes in meaning intermingles with an etymological analysis. The first part traces the (primarily formal) development of the proto-Slavic root **tek-* in chosen Indo-European languages: Slavic (Czech, Polish, Russian), Germanic (English, German), Romance (French, Italian), and Baltic (Lithuanian) ones. This analysis has been supplemented with information concerning another proto-Slavic root that is in semantic proximity to **tek-*, namely the root **pleu-*. Further in the article, the semantic development of the lexeme *ciec* in Polish is presented. The research material

includes etymological dictionaries of the mentioned Indo-European languages and Polish language dictionaries that present vocabulary from different development phases of the language.

Key words: Polish language history, etymology, semantic changes

Дорота Хамерлок

Этимология и семантическое развитие лексемы *ciec*

Резюме

В настоящей статье предпринимается попытка описать семантическое развитие глагола *ciec* (русск. *течь*) в польском языке. Анализ, связанный с изменением значения этого слова, переплетается с размышлениями на тему его этимологии. В первой части работы прослеживается развитие (прежде всего формальное) праславянского корня **tek-* в избранных индоевропейских языках: славянских (чешский, польский, русский), германских (английский, немецкий), романских (французский, итальянский), а также одном из балтийских языков – литовском. Анализ дополняется сведениями о другом праславянском корне, **pleu-*, который семантически близок корню **tek-*. В дальнейшей части статьи рассматривается семантическое развитие лексемы *ciec* в польском языке. Материалом для исследования послужили этимологические словари перечисленных индоевропейских языков, а также толковые словари польского языка, в которых зафиксирована лексика разных этапов его развития.

Ключевые слова: история польского языка, этимология, семантические изменения